

Nr 19.

Ankom till riksdagens kansli den 5 april 1929 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillsyn över stiftelser, dels ock i ämnet väckt motion.

Genom en den 8 februari 1929 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 83, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopade av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till lag om tillsyn över stiftelser.

I samband med denna proposition har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Osberg* väckt motion, nr 371, i vilken hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta allsidigt utreda frågan om tillsyn från statens sida — av central myndighet — över vården och förvaltningen av donerade medel och stiftelser samt jämväl undersöka reglerings- och granskningsförfarandet enligt i motionen angivna grunder ävensom för riksdagen framlägga det förslag, som kan av utredningen framgå.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för Kungl. Maj:ts förslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till de vid propositionen fogade protokollen; och får utskottet i fråga om vad motionären anfört till stöd för sin hemställan hänvisa till motionen.

Vid upprepade tillfällen hava förslag till åtgärder blivit framställda i syfte att åstadkomma mera fullständiga och betryggande bestämmelser om vården och förvaltningen av stiftelser än de nuvarande fåtaliga stadgandena i ämnet, vilka till övervägande del äro av administrativ natur och blott avse vissa stiftelser.

Sålunda anhöll riksdagen i skrivelse den 8 maj 1897 — efter det fråga om lagstiftning rörande stiftelser flera gånger väckts — att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana åtgärder, som kunde finnas nödiga för åstadkommande av kontroll över vården och förvaltningen av fromma stiftelser inom landet. I anledning av berörda riksdagskrivelse utarbetades inom ecklesiastikdepartementet ett förslag till lag angående tillsyn över vissa stiftelser.

*Förelaget:
tillkomst.*

Efter det förslaget sedermera i vissa delar omarbetats, inhämtades över det samma högsta domstolens utlåtande. Vid anmälan inför Kungl. Maj:t den 30 november 1900 av detta utlåtande anförde chefen för ecklesiastikdepartementet, att då högsta domstolen ansett, bland annat, att en lag avfattad enligt det uppgjorda förslaget skulle komma att sakna erforderligt underlag i allmänna privaträttsliga stadganden, det syntes departementschefen nödvändigt, att, innan vidare åtgärder i föreliggande ärende vidtoges, bestämmelser i det av högsta domstolen angivna syfte utarbetades, något som, då dessa bestämmelser skulle erhålla civillags natur, fölle inom området för justitiedepartementets verksamhet. Ärendet överlämnades därefter till detta departement, och på dess föredragning tillsattes den 29 november 1901 en kommitté, åt vilken uppdrogs att utarbeta förslag till lagbestämmelser dels angående den rättsliga ställning, som kunde prövas bära tillkomma annan förening än sådan, som hade ekonomisk verksamhet till sin uppgift, dels ock beträffande vården och förvaltningen av s. k. fromma stiftelser.

Kommittén avgav den 21 december 1903 betänkande, innehållande, bland annat, förslag till lag om offentligen erkända stiftelser. Förslaget upptog i en första avdelning bestämmelser rörande stiftelsers privaträttsliga natur och vad därmed ägde samband. Nämda bestämmelser gingo ut på fastställande av stiftelsebegreppet ävensom angivande av de förutsättningar, under vilka stiftelser skulle kunna erhålla självständig rättspersonlighet, och den ordning, i vilken dylik personlighet för dem skulle stå att vinna, samt åsyftade vidare en allmän reglering av den rättsliga ställning, som skulle tillkomma de stiftelser, vilka enligt förslaget erkändes såsom rättssubjekt. I en andra avdelning av förslaget upptogos bestämmelser om tillsyn å vissa stiftelser, i avseende å vilka en särskild kontroll från det allmännas sida syntes påkallad och lämplig. Över förslaget inhämtades utlåtanden av överståthållarämbetet och länsstyrelserna, av de ecklesiastiska konsistorierna, av kanslersämbetet för rikets universitet efter hörande av vederbörande akademiska konsistorier och lärarekollegier samt av justitiekanslersämbetet.

Vid 1909 års riksdag väcktes inom andra kammaren en motion i förevarande ämne. Det tillfälliga utskott, till vilket motionen remitterades, erinrade i sitt utlåtande om nyssnämnda kommittébetänkande och uttalade, att det med visshet kunde motses, att ett förslag i ämnet inom den närmaste framtiden komme att föreläggas riksdagen. Utskottet fann därför i frågans dåvarande läge ingen anledning till ingripande från riksdagens sida och hemställde förty, att motionen icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd. Detta blev också kammarens beslut.

I skrivelse den 8 mars 1913 hemställde därefter riksdagen hos Kungl. Maj:t om förnyad omprövning av frågan om anordnande av kontroll från statens sida över vården och förvaltningen av donerade medel och stiftelser samt om framläggande för riksdagen av förslag till lagbestämmelser i ämnet. Riksdagen anförde i skrivelsen, bland annat, att det syntes bära göras till föremål för förnyad undersökning, huruvida icke, därest svårighet skulle möta att samtidigt ordna stiftelsernas privaträttsliga ställning på ett allmängiltigt sätt, det

mest trängande behovet, nämligen av en mera tillfredsställande kontroll och tillsyn över stiftelsernas förvaltning och användning för sitt syftemål, skulle även därför kunna, åtminstone tills vidare, tillgodoses.

I anledning av denna skrivelse tillkallade chefen för justitiedepartementet den 4 februari 1915 en särskild sakkunnig för att inom departementet biträda vid fortsatt behandling av frågan om lagstiftning rörande stiftelser. Till fullgörande av uppdraget omarbetade den sakkunnige kommittéförslaget. Vid den i november 1922 företagna begränsningen av åtskilliga utredningar genom kommittéer och sakkunniga förklarades, i samband med att den sakkunnige avlämnade ett av honom på grundval av kommittéförslaget utarbetat förslag till lag om offentligen erkända stiftelser, ifrågavarande sakkunniguppdrag avslutat. Nämda förslag med någon inom departementet företagen jämkning benämnas »utkastet» i det propositionen bilagda statsrådsprotokollet för den 20 januari 1928 (bil. B, prop. s. 74 o. f.).

År 1923 blev frågan om lagstiftning angående stiftelser ånyo föremål för riksdagens uppmärksamhet. I en då väckt motion yrkades, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla önskvärdheten av att det påbörjade utredningsarbetet beträffande frågan om lagstiftning rörande donerade medel och stiftelser snarast möjligt måtte avslutas samt hemställa, att förslag i ämnet måtte, om möjligt nästkommande år, föreläggas riksdagen. I sitt av riksdagen godkända utlåtande över motionen yttrade första lagutskottet bland annat, att utskottet delade motionärens uppfattning, att ifrågavarande lagstiftningsarbete snarast borde upptagas. För uppnående av nämnda syfte syntes dock för det dåvarande någon åtgärd från riksdagens sida icke vara erforderlig. Enligt vad utskottet inhämtat komme det på grundval av kommittéförslaget utarbetade utkastet snarast möjligt att göras till föremål för behandling inom justitiedepartementet för att därefter föreläggas riksdagen. Då anledning alltså föreläge till antagande, att frågan inom den närmaste tiden komme att underställas riksdagens prövning, funne utskottet något ytterligare uttalande från riksdagens sida härutinnan icke påkallat.

Vid 1926 års riksdag väcktes åter en motion i ämnet. I enlighet med nemställan av första lagutskottet anhöll riksdagen i skrivelse den 9 mars 1926, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning taga under övervägande frågan om lagstiftning rörande donerade medel och stiftelser samt om möjligt till 1927 års riksdag framlägga förslag i detta ämne.

Sedan jämväl utkastet blivit föremål för utlåtande av de förut hörda myndigheterna ävensom av kammarkollegium, statskontoret, socialstyrelsen, riksräkenskapsverket, skolöverstyrelsen samt Stockholms stads drätsel-nämnd, överarbetades utkastet inom justitiedepartementet, därvid förslaget erhöll rubriken Lag om stiftelser för allmännyttigt ändamål (bil. A, prop. s. 65 o. f.). Den 20 januari 1928 beslöt Kungl. Maj:t inhämta lagrådets yttrande över förslaget. Det till lagrådet remitterade förslaget skilde sig därutinnan från kommittéförslaget och utkastet, att det avsåg att i första hand åvägabrinda en bättre ordnad kontroll över stiftelser samt upptog civilrättsliga bestämmelser allenast i den mån de ansågos utgöra en nödvändig förutsättning för de föreslagna kontrollbestäm-

melserna. Bland civilrättsliga stadganden i förslaget må nämnas föreskrifter angående viss form för upprättande av stiftelse samt vissa andra bestämmelser rörande stiftelses tillkomst ävensom stadganden om förvaltning av stiftelse.

Efter det lagrådet avgivit yttrande och därvid uttalat sig för ytterligare beskärning av lagstiftningsprogrammet, utarbetades med ledning av vad inom lagrådet anförts det för riksdagen nu framlagda förslaget till lag om tillsyn över stiftelser.

Översikt över
förslagets
innehåll.

Den föreslagna lagen är uppdelad i tre avdelningar med rubrikerna: Inledande bestämmelser, Om tillsyn, Särskilda bestämmelser.

I § innehåller den för lagens tillsynsbestämmelser grundläggande regeln, att om någon anslagit egendom att såsom självständig förmögenhet fortvarande tjäna ett bestämt ändamål, skall den sålunda grundade stiftelsen anmälas hos Konungens befallningshavande i det län, där stiftelsens förvaltning huvudsakligen skall utövas. Lagen har alltså ej avseende å s. k. osjälvständiga stiftelser, d. v. s. sådana, enligt vilka de donerade medlen icke skola giva upphov till ett särskilt rättssubjekt utan äro givna till en redan bestående stiftelse, förening o. s. v., ehuru med bestämd föreskrift om medlens varaktiga användning till ett angivet särskilt ändamål. Bland de stiftelser, som äsyftas i 1 §, äro vidare enligt 2 § många undantagna från anmälningsplikt. Bland dessa må särskilt framhållas sådana stiftelser, vilkas förmögenhet ej överstiger femtusen kronor, ävensom stiftelser, anförtrodda åt ideell förening eller annat samfund. I 3 § regleras bland annat tiden för anmälningspliktens fullgörande, och i 4 § meddelas bestämmelser om vissa handlingar, som skola fogas vid anmälan, m. m. De återstående paragraferna i den första avdelningen handla om stiftelser överhuvud, oavsett huruvida anmälningsplikt föreligger. 5 § föreskriver, att om fastställelse å stadgar för stiftelse äskas, Konungens befallningshavande har att meddela sådan fastställelse, såframt vissa i lagrummet angivna förutsättningar äro uppfyllda. I 6 § meddelas bestämmelse om styrelseledamöters ansvarighet gentemot stiftelse för densamma tillskyndad skada. 7 § slutligen stadgar, att om styrelse eller ledamot av styrelse gör sig skyldig till missvärd av stiftelsens angelägenheter, domstol äger förordna om annan förvaltning av stiftelsen.

I andra avdelningen av lagen givas föreskrifter om tillsyn över stiftelser. Enligt 8 § skall stiftelse stå under tillsyn av Konungens befallningshavande, om befallningshavanden finner stiftelsen främja ett allmännyttigt ändamål. De följande paragraferna reglera tillsynens utövande. Sålunda har enligt 9 § befallningshavanden att övervaka, att stiftelses förvaltning handhaves i överensstämmelse med lagen och de för stiftelsen gällande föreskrifter. Vidare åligger befallningshavanden jämlikt 10 § att tillse, att för stiftelse finnes styrelse. Till styrelsens åligganden hör enligt 14 § att föra räkenskaper över stiftelsens tillgångar och skulder samt inkomster och utgifter, årligen avsluta räkenskaperna samt inom tre månader efter räkenskapsårets slut till Konungens befallningshavande insända dels berättelse, huru stiftelsens ändamål blivit under året främjat, dels ock sammandrag av räkenskaperna enligt formulär, som Konungen fastställt. Med ledning av de insända handlingarna skall Konungens befallningshavande, enligt vad i 15 § föreskrives, granska stiftelsens förvaltning. Vid

granskningen skall huvudsakligen tillses, att stiftelsens medel icke dragas från ändamål, vartill de äro bestämda, samt att förmögenheten är på nöjaktigt sätt placerad. Där omständigheterna sådant påkalla, äger Konungens befallningshavande hos styrelsen förrätta granskning av stiftelsens förvaltning, därvid stiftelsens räkenskaper, kassa, värdehandlingar, säkerhetshandlingar och protokoll skola hållas tillgängliga. I 16—18 §§ givas bestämmelser, som sätta Konungens befallningshavande i stånd att vidtaga åtgärder med anledning av upptäckta missförhållanden. Sålunda stadgas, att Konungens befallningshavande äger vid vite förbjuda verkställighet av styrelsebeslut, som stå i strid med lag eller de för stiftelsen gällande föreskrifter. Konungens befallningshavande må ock vid vite förelägga styrelse att fullgöra vad den åligger. Ifall stiftelsens angelägenheter missvärdas av styrelsen eller någon dess ledamot, äger Konungens befallningshavande förordna om utförande av talan vid domstol enligt 7 § för anordnande av annan förvaltning.

Den tredje avdelningen innefattar stadganden om bötesansvar för försummelse att fullgöra vederbörliga anmälningar, bestämmelse om rätt att överklaga Konungens befallningshavandes beslut enligt lagen m. m.

Lagen föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1930. Den är avsedd att äga tillämpning jämväl å då bestående stiftelser. Dessa skola följaktligen anmälas, i den mån anmälningsplikt förefinnes enligt lagen. För bestående stiftelser har dock tiden för anmälan verkställande något utsträckts.

Beträffande frågan, i vilken utsträckning en lagreglering av stiftelseväsendet skulle äga rum, intog, som nämnt, det till lagrådet remitterade förslaget en annan ståndpunkt än sina närmaste föregångare, kommittéförslaget och utkastet, i det att remissförslaget mindre fullständigt reglerade stiftelsernas privaträttsliga ställning. Vid granskningen i lagrådet anförde justitierådet Alexanderson med instämmande av justitierådet von Seth och regeringsrådet Planting-Gyllenbåga — efter att hava framhållit den brist, som vidlådde förslaget därutinnan, att en grundlig och allsidig utredning angående de nu levande stiftelsernas ursprung, utveckling och nuvarande verksamhet saknades — att mot den omläggning av planen, som vidtagits, erinran desto mindre syntes böra framställas som värdet av en fullständigare lagreglering av stiftelser såsom privaträttsliga subjekt torde under det tidigare arbetet hava i viss mån överskattats. Tvärtom syntes försiktigheten mana, att i frågans outredda läge beskära programmet kraftigare än i remissförslaget skett. Och den fjärde ledamoten av lagrådet, justitierådet Wedberg, yttrade, att vid ett första försök att göra lag om stiftelser och då man icke såge sig i stånd att samtidigt reglera vare sig de ideella föreningarna eller ens alla slags stiftelser, det enligt hans tanke vore klokt att inskränka sig till vad som kunde anses vara av praktiskt behov påkallat, nämligen kontrollen. Att med förslaget närmare inlåta sig på frågorna om stiftelsens uppkomst och förvaltning syntes vara att i onödan försvåra uppgiften. Justitierådet Wedberg angav vidare, efter vilka grunder man enligt hans åsikt skulle kunna i ärendets outredda skick utan våda göra en lag, som i viss utsträckning tillgodosåge önskningarna om kontroll och

Lagregleringens omfattning.

Lagrådet.

dock ej åsamkade myndigheter och enskilda alltför mycket av arbete och kostnader utan motsvarande gagn.

Departementschefen.

Vid anmälan i statsrådet den 8 februari 1929 av lagrådets utlåtande anförde den nuvarande chefen för justitiedepartementet efter att hava omnämnt, att lagrådet ansett försiktigheten mana, att programmet beskures kraftigare än i remissförslaget skett:

För min del vill jag biträda denna lagrådets uppfattning, och jag tror, att en tillfredsställande kontroll skall kunna anordnas utan ett närmare ingående på de invecklade spörsmålen om stiftelses uppkomst, rättskapacitet och förvaltning. I enlighet härmed har jag låtit inom justitiedepartementet med biträde av särskilt tillkallade sakkunniga omarbete remissförslaget, därvid i allt väsentligt följts de riktlinjer för en lagstiftning i ämnet, som inom lagrådet framlagts av justitierådet Wedberg. Med en sådan begränsning av ramen för lagstiftningen torde en lagreglering av stiftelsekontrollen kunna ske utan åvägabringande av den utav lagrådet omnämnda utredningen om befintliga stiftelsers ursprung, utveckling och nuvarande verksamhet. Genom tillämpningen av en kontrollag med den omfattning, jag nu föreslår, torde ock lättare och bättre än genom en dylik utredning vinnas den mer ingående kännedom om stiftelseväsendet, som lagrådet ansett nödvändig för en fullständigare reglering av detsamma. En lagstiftning av nu avsedd omfattning skulle således medföra, såväl att det mest trängande behovet av en stiftelsekontroll bleve tillgodosett, som ock att möjlighet skapades för en vidsträcktare reglering av stiftelseväsendet, där sådan framdeles skulle visa sig behövlig.

Utskottet.
Behovet av
lagstiftning.

Det torde icke råda mer än en mening därom, att en lagstiftning, som i likhet med den nu föreslagna avser att åvägabringa tillsyn över stiftelser, vilka främja ett allmännyttigt ändamål, är påkallad av ett starkt behov. Redan i skrivelsen den 8 maj 1897, vilken ytterst föranlett det nu ifrågavarande förslaget, framhölls, att det vore av stor vikt, att de betydliga gåvomedel, som anslagits för allmännyttiga ändamål, till understöd av fattiga, för barnavård och sjukvård m. m., omsorgsfullt förvaltades och användes för de avsedda syftemålen. Riksdagen uttalade även, att genom bristerna i gällande bestämmelser möjliggjorts, att donationer blivit använda för annat ändamål än det av donator tydligen avsedda, eller att ännu svårare oegentligheter vid donationers förvaltning förekommit, så att t. o. m. avbräck måst uppstå i den verksamhet, som med stiftelsen åsyftades. Och de myndigheter, som hörts i ärendet, hava allmänt vitsordat behovet av en statlig kontroll över stiftelseväsendet. Departementschefen har vid remissen till lagrådet den 20 januari 1928 framhållit den stora vikten för stiftarna liksom för dem, som enligt deras vilja skola åtnjuta förmån av stiftelserna, att genom tillsyn från det allmännas sida stiftelsernas bestånd tryggas och de syften, stiftarna angivit, upprätthållas, varjämte departementschefen betonat, att, i den mån stiftelserna äga ett allmännyttigt ändamål, även staten här har intressen att bevaka. Framläggandet av ett lagförslag, som tillgodoser nu nämnda behov, måste därför hälsas med tillfredsställelse.

Lagregleringens omfattning.

Den föreslagna lagen avser i huvudsak allenast att åstadkomma tillsyn över stiftelser. Såsom utskottet redan omnämnt, hava de lagförslag i ämnet, som

utarbetats, i detta avseende intagit olika ståndpunkter. Det ursprungliga, i anledning av riksdagens skrivelse år 1897 upprättade förslaget var begränsat till en lag om tillsyn över stiftelser, under det att de senare förslagen med för-anledande av inom högsta domstolen år 1899 gjorda uttalanden avsågo en mer eller mindre fullständig reglering av vissa civilrättsliga frågor rörande stiftelse. Den återgång till det ursprungliga förslaget, som departementschefen nu i viss anslutning till lagrådets uppfattning föreslagit, finner utskottet välbetänkt. Erinras må, att riksdagen i sina båda första framställningar i ämnet, 1897 och 1913, uttalat sig för en dylik begränsad lagstiftningsuppgift. Och såsom departementschefen till protokollet den 8 februari 1929 anført, torde en tillfredsställande kontroll kunna anordnas utan ett närmare ingående på de invecklade spörsmålen om stiftelses uppkomst, rättskapacitet och förvaltning. Utskottet delar jämväl departementschefens mening, att genom tillämpningen av en kontrollag sådan som den föreslagna lättare och bättre än genom en utredning kännedom skall kunna vinnas om stiftelseväsendet, en kännedom, som lagrådet för sin del funnit nödvändig för en fullständigare reglering av detsamma. En dylik lag skapar följaktligen möjlighet till en vidsträcktare reglering, därest en sådan framdeles skulle anses behöfelig.

Då utskottet sålunda finner lämpligt att nu stanna vid en lagstiftning om kontroll rörande stiftelser och att låta av ett framtida övervägande bero, om en längre gående lagstiftning bör komma till stånd, är det tydligt, att utskottet icke kan tillstyrka den i ämnet väckta motionen. Det yrkande, som i motionen framställts, avser en allsidig utredning av frågan om tillsyn från statens sida — av central myndighet — över vården och förvaltningen av donerade medel och stiftelser ävensom en undersökning av reglerings- och granskningsförfarandet enligt vissa grunder. I motiveringen framhålles — förutom att propositionen bör avslås — att den begärda utredningen bör gå ut på allmän statsbeskattning av befintliga stiftelse- och donationsmedel, att reglering av otidsenliga bestämmelser rörande stiftelser bör tagas under övervägande samt att en prövning bör föranstaltas om nytillkomna donationers berättigande. Med utskottets ställning till frågan om den räckvidd, lagstiftningen nu bör erhålla, läser det ej vara för utskottet erforderligt att närmare inlåta sig på detta vittgående program, i den mån detsamma faller under utskottets bedömande.

Motionen.

Utskottet övergår härefter till förslagets särskilda stadganden.

Vid 2 §, som undantager en mängd stiftelser från anmälningsplikt, har inom utskottet ifrågasatts, huruvida undantag bör stadgas i den utsträckning, som skett. Särskilt hava uppmärksamrats punkterna 4) och 5): stiftelser, anförtrödda åt ideella föreningar eller andra samfund, samt stipendiestiftelser vid enskilda undervisningsanstalter. Med den begränsade räckvidd, förslaget enligt utskottets mening med rätta erhållit, synes emellertid bäst överensstämma att jämväl i detta avseende iakttaga försiktighet och alltså föreskriva anmälningsplikt endast för sådana stiftelser, beträffande vilka tillsyn otvivelaktigt bör utövas. Utskottet föreslår följaktligen icke någon ändring i denna paragraf.

Särskilda
stadganden i
förslaget.
2 §.

och 19 §§. I 3 § meddelas regler om anmälningspliktens fullgörande och vad därmed äger samband. Anmälan skall göras av stiftelsens styrelse. Första stycket avser det fall, att stiftelse tillförsäkrats rätt att erhålla egendomen redan under stiftarens livstid, och andra stycket det fall, att stiftelsen skall erhålla egendomen först efter stiftarens död. I tredje stycket meddelas en särskild bestämmelse om anmälningspliktens fullgörande, nämligen beträffande stiftelse, som blivit anmälningspliktig på grund därav, att dess förmögenhet ökats så, att den överstiger 5,000 kronor. Tiden, inom vilken anmälan skall fullgöras, utgör: enligt första stycket sex månader efter stiftarens död eller, om uppdrag att vara styrelse ej mottagits under hans livstid, sex månader från uppdragets mottagande, enligt andra stycket sex månader efter mottagande av uppdraget att vara styrelse samt enligt tredje stycket som regel sex månader efter utgången av det kalenderår, under vilket den avgörande förmögenhetstillväxten ägt rum. Utöver nu anförda stadganden meddelas i andra stycket bestämmelser om vissa skyldigheter för den, som har stiftares dödsbo om händer. Denne skall sålunda om stiftarens förordnande ofördröjligen underrätta den av stiftaren utsedda styrelsen eller den, som erhållit stiftarens uppdrag att utse styrelse. Har stiftaren ej förordnat om styrelse eller varder i sådant hänseende lämnat uppdrag ej mottaget, åligger det vidare den, som omhänderhar dödsboet, att ofördröjligen underrätta Konungens befallningshavande, som har att vidtaga åtgärd för att stiftelsen varder försedd med styrelse. Underlåtenhet att fullgöra de skyldigheter, som enligt paragrafen sålunda åligger den, som har dödsbo om händer, medför enligt 19 § straffansvar, böter från och med fem till och med femhundra kronor.

Bestämmelserna om fullgörande av anmälningsplikten och om den därtill för boutredningsman knutna underrättelseskyldigheten synas utskottet kunna avfattas enklare och sammanföras så, att i första stycket upptagas bestämmelsen om den, vilken anmälningsplikten åligger, och huvudreglerna om tiden för anmälningspliktens fullgörande, att i andra stycket givas stadganden om boutredningsmans underrättelseskyldighet, därvid smärre jämkningar i innehållet föreslås, samt att i tredje stycket bibehålles den där upptagna specialregeln. Den i 19 § meddelade bestämmelsen om straff för boutredningsman, som åsidosätter honom ålagd underrättelseskyldighet, synes utskottet lämpligen böra utgå. Utskottet föranlåtes härutinnan erinra om en jämförlig bestämmelse i 2 kap. 10 § lagen om förmyndarskap. Där stadgas, att om förmyndare dör och det ej finnes någon, som på grund av lag skall vara förmyndare, det skall av den, som har boet i sin vård, utan dröjsmål anmälas till den rätt, hos vilken förmyndarskapet är eller skall vara inskrivet. Något straff är emellertid icke stadgat, därest anmälningsplikten åsidosättes. Att i förevarande härmed i viss mån likartade fall stadga straff synes utskottet icke vara motiverat. I enlighet med denna utskottets uppfattning torde straff ej heller böra stadgas, därest den, som omhänderhar dödsbo efter person, vilken ensam var styrelse för en stiftelse, försummar skyldigheten enligt 11 § andra stycket att annåla dödsfallet för Konungens befallningshavande.

Vid 4 § har utskottet bland annat diskuterat innebörden av orden »viss befattning». I paragrafen stadgas, att om för stiftelse finnes särskilt inrättad styrelse, skola vid anmälan om stiftelsen tillika uppgivas fullständiga namn, nationalitet och hemvist för varje styrelseledamot, vilkens uppdrag ej är fäst vid viss befattning. Uttrycket »viss befattning» förekommer jämväl i 5 och 11 §§. Enligt utskottets mening avser uttrycket icke blott egentliga tjänstebefattningar utan jämväl exempelvis kommunala förtroendeuppdrag såsom ledamot- eller ordförandeskap i nämnder och stämmor. Utskottet har haft under övervägande, huruvida de ifrågavarande lagrummen i detta avseende borde förtydligas. Emellertid har utskottet ansett, att uttrycket icke bör kunna bliva föremål för missförstånd.

4 §.

I 5 § stadgas rätt för stiftelse att under vissa förutsättningar erhålla Konungens befallningshavandes fastställelse å stadgar. I olikhet mot vad enligt de närmast föregående förslagen var fallet föreligger enligt det nu framlagda förslaget icke någon skyldighet för stiftelse att söka dylik fastställelse. Anledningen till att möjlighet här beretts för stiftelse att få stadgar fastställda har departementschefen enligt protokollet den 8 februari 1929 angivit vara den, att det ur olika synpunkter kunde vara fördelaktigt för en stiftelse att erhålla stadfästelse å stadgarna — en stiftelse med stadfästade stadgar måste sålunda utan vidare anses äga rättskapacitet. Såsom dåvarande chefen för justitiedepartementet vid remissen till lagrådet uttalade, anses emellertid enligt långvarig och numera tämligen fast rättstillämpning i vårt land rättspersonlighet tillkomma stiftelse, som i det yttre framträder med en organisation av viss stadga. Med hänsyn härtill och då bestämmelsen med ett sålunda angivet syfte strängt taget kan sägas ligga utanför den nu föreslagna lagstiftningens ram, har inom utskottet ifrågasatts, huruvida icke 5 § borde uteslutas ur lagen. Då emellertid en stiftelses stadgar skola ligga till grund för Konungens befallningshavandes tillsyn och redan av denna anledning skäl kunna föreligga för Konungens befallningshavande att vid stiftelsens anmälan ägna stadgarna en viss granskning, har utskottet icke velat motsätta sig en bestämmelse av angivna innehåll. Härtill kommer ännu ett skäl. Vid den befattning med fastställelse å stadgar enligt därom gjord ansökan, som Konungens befallningshavande kan komma att taga, läser Konungens befallningshavande, där så finnes lämpligt, kunna medverka till att i stadgarna inrymmas bestämmelser om en revision, så betryggande att tillsyn över stiftelsen icke påkallas. Sker så, kan Konungens befallningshavande jämlikt 8 § tillsvidare undantaga stiftelsen från tillsyn. Bestämmelsen kan alltså — i stället för att, såsom skulle kunna hava befarats, föranleda ökat arbete och besvär för Konungens befallningshavande — fastmera leda till minskning i arbetsbördan, därest praxis inlänkas i nu antydda banor.

5 §.

De i förslaget upptagna förutsättningarna för att Konungens befallningshavande på begäran skall meddela fastställelse å stadgar hava angivits så, att stiftelsens ändamål icke skall strida mot lag eller goda seder eller vara omöjligt att vinna, samt att ej heller föreskrift, som stiftaren eljest fäst vid stiftelsen, strider mot lag eller goda seder eller är otillämplig eller otjänlig. Dessa vill-

kor för fastställelses meddelande hava synts utskottet kunna enklare och bättre bestämmas så, att stiftelsen för erhållande av stadfästelse skall främja ett allmännyttigt ändamål. Därigenom vinnes jämväl en med den föreslagna lagstiftningen mera förenlig begränsning i stadgandets räckvidd.

Övriga stadganden hava icke föranlett någon erinran.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande förslag till

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

L a g

om tillsyn över stiftelser.

Häri genom förordnas som följer:

Inledande bestämmelser.

1 §.

Har någon anslagit egendom att såsom självständig förmögenhet fortfarande tjäna ett bestämt ändamål, skall den sålunda grundade stiftelsen anmälas hos Konungens befallningshavande i det län, där stiftelsens förvaltning huvudsakligen skall utövas.

2 §.

Anmälningsplikt äger ej rum beträffande:

- 1) stiftelse, vars styrelse utgöres av statsmyndighet eller vars räkenskaper äro föremål för granskning i riksräkenskapsverket;
- 2) stiftelse, som förvaltas av riddarhusdirektionen eller av akademi eller annan inrättning, för vilken Konungen fastställt stadgar;
- 3) stiftelse, som har av Konungen fastställda stadgar och enligt dem står under särskilt anordnad tillsyn;
- 4) stiftelse, anförtrodd åt ideell förening eller annat samfund;
- 5) stipendiestiftelse vid enskild undervisningsanstalt;
- 6) stiftelse till förmån för medlemmar av viss släkt eller vissa släkter;
- 7) stiftelse, vars förmögenhet ej överstiger femtusen kronor; och
- 8) stiftelse, som genom Konungens förordnande eller stiftarens föreskrift är undantagen från tillsyn enligt denna lag.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

3 §.

Har stiftelse tillförsäkrats rätt att erhålla egendomen redan under stiftarens livstid, åligger styrelsen, därest anmälan om stiftelsen ej tidigare skett, att göra sådan anmälan inom sex månader efter stiftarens död eller, om uppdrag att vara styrelse ej mottagits under hans livstid, inom sex månader från uppdragets mottagande.

Skall stiftelsen erhålla egendomen först efter stiftarens död, åligger den, som omhänderhar dödsboet, att om förordnandet ofördröjligen underrätta den av stiftaren utsedda styrelsen eller den, som erhållit stiftarens uppdrag att utse styrelse. Har stiftaren ej förordnat om styrelse eller varder i sådant hänseende lämnat uppdrag ej mottaget, skall den, som har dödsboet om händer, ofördröjligen göra skriftlig anmälan därom hos Konungens befallningshavande i det län, där stiftelsens förvaltning huvudsakligen skall utövas; och tillkommer i ty fall Konungens befallningshavande att vidtaga åtgärd för att stiftelsen varder med styrelse försedd. Styrelsen åligger härefter att inom sex månader efter mottagande av uppdraget göra anmälan om stiftelsen.

Finnes vid utgången av ett kalenderår, att för stiftelse, som avses i 2 § under 7) förmögenheten ökats så, att den överstiger femtusen kronor, åligger det styrelsen, där icke på grund av här ovan meddelade bestämmelser anmälan om stiftelsen må ske vid en senare tidpunkt, att göra sådan anmälan inom sex månader efter årets utgång.

(Utskottets förslag.)

3 §.

Anmälningsplikten åvilar stiftelsens styrelse. Den skall fullgöras inom sex månader efter det styrelsen mottagit sitt uppdrag eller, där uppdraget mottagits under stiftarens livstid, inom sex månader efter hans död.

Finnes vid dödsfall, att den avlidne förordnat om stiftelse, skall den, som omhänderhar dödsboet, om förordnandet utan dröjsmål underrätta den av stiftaren utsedda styrelsen eller den, som erhållit stiftarens uppdrag att utse styrelse. Har stiftaren ej förordnat om styrelse eller varder därutinnan lämnat uppdrag ej mottaget, skall anmälan göras till Konungens befallningshavande, som tillser att stiftelsen förses med styrelse.

Har vid utgången av ett kalenderår förmögenheten för stiftelse, som avses i 2 § under 7), ökats så, att den överstiger femtusen kronor, åligger det styrelsen, där icke på grund av första stycket anmälan om stiftelsen må ske vid en senare tidpunkt, att göra sådan anmälan inom sex månader efter årets utgång.

4 §.

Vid anmälan om stiftelse skola, i den mån så kan ske, fogas dels i bestyrkt avskrift stiftarens förordnande angående stiftelsen samt stadgar och övriga

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

handlingar, som innefatta föreskrifter för denna, dels ock uppgift om storleken och beskaffenheten av stiftelsens förmögenhet.

Finnes för stiftelsen särskilt inrättad styrelse, skola tillika uppgivas fullständiga namn, nationalitet och hemvist för varje styrelseledamot, vilkens uppdrag ej är fäst vid viss befattning.

5 §.

Åskas Konungens befallningshavandes fastställelse å stadgar för stiftelse, har Konungens befallningshavande att meddela sådan fastställelse, så framt *stiftelsens ändamål prövas icke vara stridande mot lag eller goda seder eller omöjligt att vinna och ej heller föreskrift, som stiftaren eljest fäst vid stiftelsen, finnes strida mot lag eller goda seder eller vara otillämplig eller otjänlig.*

Stadgar skola angiva:

- 1) stiftelsens benämning, så avfattad, att stiftelsen därigenom tydligt skiljer sig från andra kända stiftelser;
- 2) stiftelsens ändamål samt, därest understöd eller förmån skall utgå från stiftelsen, de villkor, som härför skola gälla;
- 3) den ort, där styrelsen skall hava sitt säte;
- 4) huru stiftelsens angelägenheter skola handhavas;
- 5) huru revision skall ske; samt, då för stiftelsen finnes särskilt inrättad styrelse:
- 6) huru styrelsen skall vara sammansatt och ledamot av styrelsen utses, i fall ej ledamotskapet är fäst vid viss befattning.

6 §.

Styrelseledamöter, som genom att överträda denna lag eller de för stiftelsen gällande föreskrifter eller eljest uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskynda stiftelsen skada, svare för skadan, en för alla och alla för en.

7 §.

Gör styrelse eller ledamot av styrelse sig skyldig till missvård av stiftelsens angelägenheter, äger domstol, med iakttagande, där så ske kan, av de föreskrifter stiftaren må hava meddelat angående utseende av styrelse, att för den tid och i den omfattning, omständigheterna påkalla, förordna om annan förvaltning av stiftelsen.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Om tillsyn.**8 §.**

Anmäld stiftelse skall stå under Konungens befallningshavandes tillsyn, där Konungens befallningshavande finner stiftelsen främja ett allmännyttigt ändamål. Konungens befallningshavande äge dock från tillsyn undantaga stiftelse, som redan är underkastad nöjaktig tillsyn eller för vilken tillsyn enligt denna lag eljest på grund av särskilda omständigheter finnes icke vara behöflig.

För stiftelse, som står under tillsyn enligt denna lag, gälle vad här nedan i 9—18 §§ stadgas.

9 §.

Det tillkommer Konungens befallningshavande att övervaka, att stiftelses förvaltning handhaves i överensstämmelse med denna lag och de för stiftelsen gällande föreskrifter; och har Konungens befallningshavande jämväl att tillhandagå stiftelsen med erforderliga råd och upplysningar.

10 §.

Konungens befallningshavande åligger tillse, att för stiftelse finnes styrelse; och äger Konungens befallningshavande, där ledighet uppkommer i styrelse och omständigheterna det påkalla, uppdraga åt lämplig person att tjänstgöra såsom styrelseledamot, intill dess sådan varder i behörig ordning utsedd.

11 §.

Förvaltas stiftelse av särskilt inrättad styrelse och blir ledamotsplats, som ej är fästad vid viss befattning, ledig eller besatt med ny ledamot, skall styrelsen ofördröjligen göra skriftlig anmälan därom hos Konungens befallningshavande.

Finnes vid dödsfall, att den avlidne ensam var styrelse för stiftelse, och är uppdraget ej fästad vid viss befattning, åligger den, som har dödsboet om händer, att om förhållandet ofördröjligen göra skriftlig anmälan hos Konungens befallningshavande.

12 §.

Genom styrelsens försorg skall hållas en ordnad samling av alla stiftelsen rörande gåvobrev, testamenten och andra urkunder ävensom eljest beträffande förvaltningen meddelade föreskrifter. Till denna samling skall föras ett efter tidsföljd ordnat register.

13 §.

Stiftelses penningar och värdepapper må ej sammanblandas med annan tillhöriga penningar eller värdepapper; dock må, där två eller flera stiftelser hava

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

samma styrelse eller såsom styrelser hava olika myndigheter, vilka förvalta samma kommunala samfällighets medel, gemensam placering av stiftelsernas medel äga rum, i den mån hinder därför icke möter i de för stiftelserna gällande föreskrifter.

14 §.

Styrelsen åligger att föra räkenskaper över stiftelsens tillgångar och skulder samt inkomster och utgifter, årligen avsluta räkenskaperna samt inom tre månader efter räkenskapsårets slut till Konungens befallningshavande insända dels berättelse, huru stiftelsens ändamål blivit under året främjat, dels ock sammandrag av räkenskaperna enligt formulär, som Konungen fastställt.

15 §.

Konungens befallningshavande har att med ledning av de jämlikt 14 § insända handlingarna granska stiftelsens förvaltning. Vid granskningen bör huvudsakligen tillses, att stiftelsens medel icke dragas från ändamål, vartill de äro bestämda, och att förmögenheten är på nöjaktigt sätt placerad.

Finner Konungens befallningshavande vid granskningen ytterligare handlingar eller upplysningar rörande stiftelsens förvaltning erforderliga, äge Konungens befallningshavande infordra sådana från styrelsen.

Där omständigheterna sådant påkalla, äge Konungens befallningshavande jämväl hos styrelsen förrätta granskning av stiftelsens förvaltning, därvid stiftelsens räkenskaper, kassa, värdehandlingar, säkerhetshandlingar och protokoll skola av styrelsen hållas tillgängliga.

16 §.

Har styrelse fattat beslut, som står i strid med lag eller de för stiftelsen gällande föreskrifter, äge Konungens befallningshavande förbjuda verkställighet av beslutet eller, om sådan ägt rum, förelägga styrelsen att vidtaga rättelse. Konungens befallningshavande må ock eljest förelägga styrelsen att fullgöra vad den åligger.

17 §.

Konungens befallningshavande äge, där ej fråga är om föreskrift, vars överträdande är belagt med straff, utsätta vite vid meddelande av föreläggande eller förbud enligt denna lag samt fälla till sådant vite.

18 §.

Om utförande av talan, vartill enligt 6 eller 7 § fog må förefinnas, äge Konungens befallningshavande förordna, ändå att anmälan av sakägare icke gjorts.

Är talan av beskaffenhet, som i 7 § sägs, må Konungens befallningshavande, intill dess domstolen slutligen prövat saken eller annorlunda bestämt, förordna om annan förvaltning av stiftelsen i den omfattning, omständigheterna påkalla.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Särskilda bestämmelser.

19 §.

Försummar styrelseledamot *eller den, som har dödsbo om händer*, att fullgöra vad enligt 3 eller 11 § honom åligger, straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor.

Förseelsen åtalas av allmän åklagare. *Styrelseledamot åtalas* vid allmän underrätt i den ort, där styrelsen har sitt säte, eller, om bestämmelse härutinnan icke är meddelad, där stiftelsens förvaltning huvudsakligen skall utövas. *Åtal mot den, som har dödsbo om händer, väckes vid allmän underrätt i den ort, där den döde bodde.*

Böter och viten, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till deras fulla gäldande, förvandlas de enligt allmänna strafflagen.

20 §.

Över beslut, som Konungens befallningshavande på grund av denna lag meddelar, må klagan föras hos Konungen inom den tid, som för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut är stadgad. Förbud enligt 16 § så ock förordnande jämlikt 18 § andra stycket lände utan hinder av förd klagan till efterrättelse, där ej Konungen annorlunda förordnar.

21 §.

Över stiftelser, som anmäls enligt denna lag, skall hos Konungens befallningshavande föras förteckning.

22 §.

De i kungl. cirkulären den 24 april 1788, den 10 oktober 1806 och den 13 juli 1809 meddelade bestämmelser skola icke äga tillämpning å stiftelse, som står under tillsyn enligt denna lag.

23 §.

De närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpningen av denna lag, meddelas av Konungen.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1930. Den äger tillämpning jämväl å då bestående stiftelser; dock att, om stiftaren därförut avlidit, stiftelsen skall, vid ansvar som i 19 § sägs, anmälas före den 1 januari 1932.

B) att den i ämnet väckta motionen, i den mån den ej kan anses besvarad genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 5 april 1929.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman*, greve *Spens*, *Klefbeck*, *Fehr**, *Öhman*, *Jonsson* i *Lycksele*, *Julin*, *Teodor*, och *Julin*, *Fredrik*;

från andra kammaren: herrar *Björkman*, *Nilsson* i *Antnäs*, *Lindqvist* i *Halmstad*, *Lindley* och *Olsson* i *Ramsta*, fröken *Wellin* samt herrar *Jonsson* i *Risinge* och *Olsson* i *Mellerud*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.